

רשק
שיעורים
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק פנחס כג תמוז תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: גדה נג ירושלמי: יבמות מב

נושאי הדף בעלון

קביעת וסת על כתם שקדם לראיה.....גדה נג

אם חוששים בשחור יבש שדם שלקה הוא.....גדה נד

השתמשות בעור אדם.....גדה נה

בשר יבש שהתייבש במלח המליחה.....גדה נו

כיבוד הבית לפני בדיקת חמץ.....גדה נז

איסור כלאים בכהן.....גדה נח

הוראה לאיסור וראיה ממנהג לפסק הלכה.....גדה נט

כפתור ופרח.....עמוד 5

ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית..

חזר הכתוב ופרט כאן את חטאו של זמרי בן סלון 'אשר הכה את המדינית', ואילו כזבי בת צור לא נאמר אשר הוכתה את הישראלית, ללמדנו שחלוק דינו של זמרי בן סלוא מדינה של כזבי בת צור.

כי זמרי בן סלוא נתחייב מיתה מדין הבועל ארמית שקנאים פוגעים בו, ובחיוב מיתה פסק הרמב"ם (פי"כ מהלכות איסורי ביאה ה) ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי שנאמר 'ואת האשה אל קבתה', אבל אם פירש אין הורגין אותו. לכן דקדקה התורה וכתבה 'אשר הכה את המדינית', כלומר, כשהיה יחד עם המדינית.

אולם חיובה של כזבי בת צור הוא אחר לגמרי, וכמו שפסק הרמב"ם להלן (ה"י) אבל ישראל הבא על הכותית וכו', כיון שבא על הכותית בזדון, הרי זו נהרגת מפני שבאה לישראל תקלה על ידה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה, שנאמר: 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו' וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו'.

לכן כזבי בת צור התחייבה מיתה לפי שבאה תקלה על ידה, וחיוב זה הוא גם לאחר פרישה, לא נאמר בה את זמרי.

נחל קדומים

קביעת וסת על כתם שקדם לראיה

בגמרא, תנו רבנן, ראתה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה מעת לעת דברי רבי, ורבי שמעון בן אלעזר אומר יומו. ואמר רבי נראים דבריו מדברי. ונחלקו הראשונים לאיזה דין תולים כתמה בראייתה.

לדעת רש"י (ד"ה הוא מתקן) לרבי מונה שבעת ימי נדה מיום מציאת הכתם וטובלת בליל שמיני אחרי הכתם, והדם שראתה ביום השמיני ממציאת הכתם אינו דם נדה אלא דם זיבה, ולרבי שמעון בן אלעזר חשבון שבעת ימי נדה מתחיל מראייתה ולא מכתמה, והדם של יום השמיני לכתמה דם נדות הוא. והתוספות (ד"ה שהוא) ושאר הראשונים הקשו איך הקל רבי כל כך להחשיב את הכתם כתחילת ימי נדה עד שמוותר לה לטבול בליל שמיני לכתמה, ובפרט שכתמים אינם מטמאים אלא מדרבנן [כיון שראתה בלא הרגשה].

והמאירי והערוך לנר (ברש"י ד"ה הוא מתקן) נקטו למעשה בדעת רש"י שדין הכתם כראיה גמורה מדאורייתא, [ועל כן אף על פי שהוא פחות מכגריס, חוששים לו לדיני וסתות], והטעם משום שאומרים שכמו שהראיה כשבא הוסת יום אחר כך היה בהרגשה, כך הכתם, ואפילו להקל נוקטים שמשעת מציאת הכתם מתחילים ימי נדותה, וכעין זה כתב הסדרי טהרה (בחידושו לסוגייתנו).

ורוב הראשונים חולקים על רש"י, ופירשו באופנים שונים ענין החשש לכתמה לדעת רבי, כמו שמבואר בילקוט ביאורים, וכתב בשבט הלוי (שו"ת, ח"ג סי' קיח) שכיון שרוב הפוסקים חולקים וסוברים שאין דנים דיני וסתות משעת ראיית כתמה, הלכה כמותם, אבל הנוקט שיטת רש"י לחשוש לחומרא ליום זה יש לו על מה לסמוך.

וכתב עוד (ח"י סי' קמג) שאם כמה ימים לפני הוסת ראתה כתם קטן פחות מכשיעור כמעט כל יום, והיה זה דם גמור שבא ודאי מגופה, יש מקום להחמיר בדרך חומרא ולחשוש שהיתה הרגשה, כי הנסיון הרב מורה שהנשים בזמן הזה אינן שולטות כל כך בעצמן לברר בדרך ודאי שלא היתה הרגשה, ויש לחשוש שהיתה הרגשה ולא היתה דעתה על כך, ובפרט כשסמוך לראיה בא הוסת ממש.

וע"ע במה שנתבאר לעיל (לב). מדברי פוסקי זמנינו בנידון זה, אם יש לדון שקביעות הוסתות אצלה לענין עונה בינונית והפלגה וכו' הוא מזמן מציאת הכתמים על בגדיה ולא מזמן ששפיעו הדמים, שכיון שהיא מרגשת אז שהמחזור שלה עומד להגיע זו גופה ההרגשה שדיברו בה הפוסקים, אלא שאין האשה שמה לב לאותן ההרגשות, ובאמת אין כאן חסרון הרגשה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

אם חוששים בשחור יבש שדם שלקה הוא

בגמרא הובא דין המפלת כמין שיערה, שמטלת אותו למים ואם נימוח דם הוא וטמאה. ופירש רש"י שהיתה אדומה. ונחלקו האחרונים בכוונתו, והעולה ממחלוקת זו להלכה לענין קרטין שחורים ויבשים שנמצאו על עד בדיקה.

בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קעו) נשאל בדבר קרטין קטנים הנלקטים מעד בדיקת האשה שלא בשעת הטלת מי רגלים ובלי הרגשת כאב בכליות, והרב השואל צידד להקל ולטהרה, מפני שמראיתם שחור, ומדברי רש"י בסוגייתנו נראה שרק במין שערות אדומות תולים בדם והיא טמאה ולא כשהיו כמין שערות שחורות, ומשמע שמה שאמרו (לעיל יט.) שהשחור היה אדום בתחילה אלא שלקה, לא אמרו כן אלא בדם צלול, אבל בדם שהתייבש אין אומרים כן, וכיון שהמפלת כמין שיערה הוא ביבש, הוצרך רש"י לפרש שהיה בצבע אדום. ואם כן הרואה בעד הבדיקה קרטין שחורים יבשים טהורה.

והחתם סופר דחה סברא זו, שהרי בחולין (מז:): אמרו כן גם לענין ריאה שהשחירה שמחמת דם שלקה השחירה, ובסוכה (לג:): אמרו כן לגבי ענבים שחורות שבהדס שאדומים היו ולקו, והרי ריאה וענבי הדס אינם צלולים, ומבואר שאין חילוק בדבר בין צלול ליבש. ואדרבה, הרי ענין הלכות הוא שנשרף מחמימות אש החולי השורף או השמש השורפת בהדס ונתייבש בתכלית ונעשה שחור כפחם, ואם כן ביבש שייך יותר לומר שהיה אדום אלא שלקה, יותר מבצלול.

וכתב שהיה נראה לפרש כוונת רש"י בסוגייתנו להיפך, שרק בשערות אדומות בודקת על ידי שמטילה למים, אבל אם היה שחור תולים שהוא דם שרוף שנשחר ונעשה כפחם. אך כתב שאינו רוצה שתצא חומרא מתחת ידו בענין זה וכח ההיתר עדיף להתיר אשה לבעלה, ונראה פשוט שאין כוונת רש"י למעט מפלת כמין שיער שחור, אלא למעט מפלת שיער ממש כעין שער הראש, שלזה אין צריך שום עיון ובדיקה, וחוששים רק באדום על כל סוגי האדמומית, ובכללם שחור שהוא אדום שלקה.

ובאמת כעין דברי השואל כתב הב"ח (שו"ת, החדשות סי' לו), שאין אומרים על שחור שדם אדום הוא אלא שלקה, אלא בדם הנוזל, שמתבעו להיות בלוע בבשר, 'כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא' (ויקרא יז יד), וכשנעקר מן הבשר הרי זה היפוך טבעו, ואם מתחילה כבר קיבל הפסד וחולי כשהיה בלוע במקומו הראוי לו, הרי הוא לוקה ביציאתו ממקומו בהתהפכות טבעו, ומשחיר. אבל בדם שנעשה גוש כחצץ והוא עומד בעצמו ואינו נבלע, יש לומר שאינו מקבל ליקוי כלל ביציאתו, ואינו משחיר. ועיי"ש.

ולמעשה כתב בשיעורי שבט הלוי (סי' קפח ס"ד אות ג וסי' קצא ס"א אות כב) בדבר קרטין שחורים או אדומים שצריך לעשות שאלת חכם, כיון שיש בזה דעות באחרונים אם לתלות שהם מכיס השתן או מהכליות או מהרחם, ויש בזה גם כמה אופני בדיקה, אבל בנקודות קטנות חומות או שחורות בעד הבדיקה אין צריך לחשוש שהם קרטין, אלא לכלוך מהזיעה שבאותו מקום שהתייבשה ויצאה בצורה כזו בבדיקה.

השתמשות בעור אדם

בגמרא, אמר עולא, דבר תורה עור אדם טהור, ומפני מה אמרו טמא, גזירה שמא יעשה עורות אביו ואמו שטיחים.

ונשאל בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' רסב), שבשום מקום לא מצאנו שיחששו חכמים לדבר שאינו שכיח, והרי אינו מצוי כלל שיעשה אדם דבר כזה, ואפילו הגויים היו מרחיקים דבר זה. וכתב שקושיא חזקה היא, וביותר קשה שעיקר הגזירה לא גזרו אלא משום שחששו שיעשה כן מעורות אביו ואמו, וכמבואר בתוספות (חולין קכב. ד"ה עורות), שאע"ג שכל מת אסור בהנאה ואסור לעשות שטיחים מעורות של כל אדם, מכל מקום לא היו גוזרים חכמים טומאה אלא משום חשש חמור זה שיעשה כן מעורות אביו ואמו. ולפי זה קשה ביותר שהרי דבר זה בודאי אינו שכיח שיעשה כן מעורות אביו ואמו.

והביא שהרמב"ן (חולין שם ד"ה ודאמרינן גורה) תירץ, שיש לחשוש שיפשיט את עור אביו ואמו משום חיבתם, ומקיימם בידו לספוד עליהם, ולכן הוא שוטחם לפניו, ויש בו איסור משום מליץ מת ואינו קוברו וכן משום בזיון, וחששו חכמים שמא יפשיט עור הקרובים כדי לספוד עליהם ויבוא לאחר זמן לעשות מהם שטיחים או הוא או אחר שנושאן ואינו מכיר בהן שהם של אדם.

וכתב הרדב"ז שלפי דעה זו היה ראוי יותר לגזור טומאה על עורו של בנו, שיותר מצטער האדם על בנו יחידו מעל אביו ואמו, ומה שהוזכר בגמרא החשש לאביו ואמו ולא לבנו הוא משום שבהם הביזיון גדול יותר אם יעשה מעורותיהם שטיחים.

ובאמת רש"י בסוגייתנו (ד"ה שטיחין) כתב שהחשש הוא שיעשה מעורות אביו ואמו מרדעת לחמור, וכתב הריטב"א (ד"ה שמא יעשה) שהוא שלא כדברי הרמב"ן, שלדברי הרמב"ן שטיחין היינו שעשה מהן דבר חשוב ומעובד יפה לשטחן על גבי הכותל להתאבל עליהם ימים רבים, או שיזכור מעשיהם הטובים.

והרדב"ז כתב שנראה יותר שעור האדם מועיל לפעולת הכישוף, וכמו שאמרו (חולין קגג). שלגיון העובר ממקום למקום ונכנס לבית הבית טמא שאין לך כל לגיון ולגיון שאין לו כמה קרקפלין, ואל תתמה שהרי קרקפלי של רבי ישמעאל מונח בראשי מלכים.

ופירש רש"י (שם ד"ה קרקפלין), שהוא עור ראש אדם מת, וזה למכשפות במלחמה. ומבואר שעור המת מועיל לעשות בו כישוף להנצל ממכת חרב וכיוצא בו, וככל שיהיה העור קרוב לאדם תהיה פעולתו יותר חזקה, ואין לך קרוב לאדם יותר מאביו ואמו, כי מהם נתכנו איבריו, ולכן היו לוקחים בזמנים קדמונים את עורות האב והאם לכישוף להנצל ממכת חרב, והיו אומרים שאין זה בזיון כל כך כיון שכוונתם לינצל בזכות אבותם ובעורותם. ואותם עורות היו שוטחים בפני הנכנסים והיוצאים או בפני הבאים כנגדם לינצל מהם, וכן תמצא עד היום במעשה הסגולות והשמות שצריך להראות אותם למי שרוצה להנצל ממנו, ואז תפעול הסגולה פעולתה. ולכן גזרו עליו טומאה כדי להפריש בני אדם מן המעשה הרע הזה.

בשר יבש שהתייבש במלח המליחה

נפסק להלכה (שו"ע י"ד סי' ס"ז), שאחר שמולחים את הבשר כדי להוציא ממנו את דמו, צריך לנפץ ממנו את המלח שעליו או לשטוף אותו במים, ואחר כך מניחים אותו בכלי, ומדיחים אותו שני פעמים. וכתב הרמ"א שיש אומרים שצריך להדיח שלוש פעמים, וכך נוהגים לכתחילה, ולכן שוטפים או מנפצים את המלח ואחר כך מדיחים שני פעמים וזה חשוב כהדחה שלוש פעמים, או ישים המים בתוך הכלי ואחר כך יניח בו את הבשר וידיחנו שלוש פעמים, וכן נוהגים. והטעם שצריך להדיח את הבשר מהמלח אחר המליחה, הוא כיון שיש במלח מלחלוחית הדם, ואם יבשלו אותו יחד עם המלח יחזור הבשר ויבלע דם זה (ש"ך ס"ק כז). וכתב בשו"ע (שם ס"ט) שבשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה, צריך שיהא בו ששים כדי המלח שבו, והטעם משום שאין אנו יודעים כמה דם בלע המלח, ורואים כאילו כולו דם וצריך שישים כנגד כולו, ואם אין בקדירה שישים כנגד המלח, כל התבשיל אסור (ש"ך ס"ק לד).

ודנו הראשונים אם דין זה שהתבשיל נאסר אם אין בו ששים כנגד המלח שלא הודח, הוא גם בבשר יבש או רק בבשר לח. וביאר בפרי מגדים (שם שפ"ד ס"ק לט), שיש שהיו נוהגים לייבש הבשר, ולא היו מדיחים אותו מהמלח שבו הכשירוהו אלא מניחים אותו להתייבש כמות שהוא שהמלח מועיל לייבוש, ואף אחר שהתייבש לא היו מדיחים אותו מהמלח אלא מבשלים אותו עם מלחו. [וכן מבואר בראב"ן (סי' כד) שמעשים בכל יום היו כך, גם הראשונים כן עשו, שהיו מייבשים בשר במלח מליחתו ונותנים אותו בפרור או בקלחת אחר הייבוש ומבשלים אותו בלי הדחה].

הראב"ן (שם) כתב שכיון שהמלח נמס על הבשר, וכאשר יבש הבשר אין כאן לא מלח ולא דם, אין שום חשש איסור בדבר. וכל מה שצריך הדחה הוא רק מחמת המסת המלח שעל הבשר שלא נמס וכלה עדיין כולו, ומעורב בו דם אסור, אבל כשיבש הבשר כלה המלח לגמרי. ואף על פי שכלים שבלעו חמץ אסור להשתמש בהם בפסח עד שיכשירום כל אחד כדינו, ואם לא הכשירום חוששים שהחמץ שבלעו יחזור ויפלט בפסח, אין לזה שייכות לנידון המלח שבבשר היבש, שבכלים האיסור בלוע בתוכם ואינו נפלט אלא ע"י מה שאמרו בהן חכמים, אבל מלח שלנו הוא נמס ע"י בליעת הדם ולחלוח הבשר חלף והלך לו ואין כאן לא מלח ולא דם. ודומה הדבר לכוס ששתה בה נכרי יין נסך והתייבשה, שמותר לישראל לשתות ממנו גם אם לא הדיחוהו.

אבל הרוקח (סי' תיח) כתב שבשר שהודח והומלח ולא הודח באחרונה אסור אפילו בבשר יבש, וכן הורו רבותיו ואסרו הבשר, מאחר שהדם נדבק בו והוא חוזר ויוצא בבישול, ואעפ"י שנתייבש מאחר שבא במים הרי הוא חוזר ובלוע. והביא דוגמא לדבר מהמבואר בסוגייתנו שכתמים טמאים שיבשו יכולים לחזור ולהיות לחים על ידי שנותנים אותם במים, והוא הדין למלח שבלע דם והתייבש, שחוזר לכמות שהיה על ידי המים, ואסור משום דם.

ולמעשה פסק הרמ"א (שם ס"ט) שאם כבר מלחו את הבשר ולא הדיחוהו אין לאסרו וכדעת הראב"ן שאין הבשר אסור באכילה, אבל לכתחילה צריך לחשוש לדעת החולקים, שלא לבשלו או להדיחו במים שהיד סולדת בהם בלא הדחה אחרונה.

כיבוד הבית לפני בדיקת חמץ

בגמרא, תניא אמר רבי מאיר, מפני מה אמרו השרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת כיבוד, מפני שחזקת בני ישראל בודקים מבואותיהם בשעת כבודיהם, ואם לא בדקו הפסידוהו למפרע.

וכתב הרוקח (סי' רסה) שבליל י"ד ניסן צריך לכבד את ביתו, חדריו ועליותיו, כי הכיבוד כבדיקה, כמו שמוכח בסוגייתנו. וראייתו מבוארת יותר במרדכי (פסחים רמז תקלו), שממה שאמרו בסוגייתנו שחזקת בנות ישראל בודקות מבואותיהן בשעת כיבודיהן, מוכח שכך דרכם של דברים שאין הבדיקה נעשית כראוי אלא בצירוף כיבוד, אך בכיבוד בלבד אין די, לפי שאפשר שיהיה החמץ בגומא ויפסח עליו בכיבוד ולא ימצא אותו אלא על ידי הבדיקה, ואף זה מבואר בסוגייתנו שכתם הנמצא אחר זמן בגומא אין נוקטים שהיו צריכים למצוא אותו קודם אלא כשהדרך לבדוק, אבל כשהדרך לכבד בלבד אין מוצאים מה שבגומא. וכן פסק להלכה הרמ"א (או"ח סי' תלג סי"א) על פי המרדכי, שכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה.

וכתב במשנה ברורה (ס"ק מו) שהמנהג לכבד כל הבית והחדרים ביום י"ג, כדי שיוכל לעשות הבדיקה כדין בתחילת ליל י"ד, ובליל י"ד נוטל נוצה ומכבד בחורים ובסדקים, לקיים דין כיבוד. ובספר עלהו לא יבול (ח"א עמוד קסא) הביא בשם בעל המנחת שלמה, שמי שהגיע בליל י"ד ולא סיימו בני הבית לנקות ולכבד את הבית, לא ימתין עד שיגמרו לכבד את הבית, אלא יתחיל בבדיקת חמץ מיד אחר תפלת ערבית, ובני ביתו יגמרו בינתיים לכבד את הבית.

ובשו"ת מהרי"ש (בסוף ספר פנים מסבירות ארבע שיטות, סי' יב, הובא בקצרה בשערי תשובה ס"ק יב, ובשער הציון סי' תלב ס"ק יב) נשאל בדבר מה שנתפשט המנהג אצל רוב המוני עמינו להקל בבדיקת חמץ, ובודקים רק בדרך העברה בעלמא כמה חדרים בשעה מועטת, ואין מקפידים לבדוק יפה בכל החורים והסדקים כתקנת הבדיקה מדין הגמרא, ולכאורה אין להם שום מקום לסמוך, והתפלא השואל על חכמי ההוראה שאין מדקדקים להזהיר את העם על כך.

וכתב שיש ללמוד זכות והיתר למנהגם, כיון שנוהגים היום לכבד את הבית קודם, ובזמן הגמרא לא היה הכיבוד מועיל לחמץ שבגומות, וכמו שהוכיח המרדכי מסוגייתנו, ולכן הצריכו בנוסף לכיבוד גם בדיקת חמץ בחורים ובסדקים בליל י"ד, אבל בזמן הזה נוהגים לכבד ולנקות גם את כל הגומות, ועינינו הרואות שכיבוד זה מועיל לפחות כבדיקה לאור הנר, ולא תיקנו חכמים לבדוק חמץ במקום שאינו נמצא, ולכן מעיקר הדין יוצאים ידי הבדיקה באותו כיבוד שבחורים וגומות, אלא שכדי שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה צריך לבדוק גם אם כיבד את הבית, ולזה די בבדיקה בדרך העברה ואין צריך בדיקה בחורים ובסדקים, ולא הטריחו חכמים לכלות כל הלילה בבדיקת כל החדרים. ועיי"ש במה שכתב לתלות בעכברים לענין חשש הימצאות פירורים קטנים, ובמה שכתב שיכולים לסמוך גם על משרתים גויים שכיבדו את הבית. ועל פי זה כתב שנכון הוא המנהג להטמין פתיתי חמץ, שכיון שמעיקר הדין יוצאים ידי מצוות הבדיקה בכיבוד שכיבדו בחורים ובסדקים, יש לחשוש שלא תיקנו חכמים ברכה על בדיקה שאחר כיבוד כזה, ותהיה ברכתו לבטלה, ולכן מטמינים הפתיתים כדי שלא תהיה הברכה לבטלה.

איסור כלאים בכהן

כתב בשואל ומשיב (שו"ת, תניינא ח"ד סי' קסא), אתמול היה אצלי הרב הגדול מו"ה משה אריה אלטר האבד"ק באקי, ושאל אותי לדברי התוספות (שבת פה. ד"ה לא תסיג) שכתבו שהטעם שאין לוקים בכלאים שתי מלקיות, אחד משום איסור כלאים ואחד משום 'לא תסיג גבול רעך', הוא לפי שבכלל 'לא תסיג' הוא גם המסיג גבול ממש, והוא אינו לוקה לפי שהלאו ניתק לעשה, שיכול להשיב את הקרקע שהסיג.

והקשה שאם כן כהן שעבר על איסור כלאים ילקה שתיים, גם משום 'לא תסיג', לפי שיטת רש"י (תמורה ד: ד"ה ה"ג) שכהן חייב גם בלאו הניתק לעשה, ובמכות (כא:): מוכח שגם כהן לוקה רק אחת על כלאים ולא שתיים.

ותירץ על פי המבואר בסוגייתנו שהכותים לא היו קוברים את הנפלים לפי שהיו דורשים את הכתוב (דברים י"ד) 'לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך', שכל שיש לו נחלה יש לו גבול, ונפלים שאין להם נחלה אין להם גבול.

וכתב שכן אנו פוסקים להלכה כמו שכתב המגן אברהם (סי' תקכו סק"ב) בשם ההגהות מיימוניות (מילה פ"א אות י) שאין מצוה לקבור נפל ולכן אין יום טוב נדחה לצרכי קבורתו. ואם כן הדרשה שהובאה בסוגייתנו דרשה אמיתית היא [ועיין לעיל מדברי הספרי].

ובחזון איש (או"ח סי' קלג סק"ב) כתב שלדברי ההגהות מיימוניות צריך לומר שאין כוונת סוגייתנו שהכותים בדו דרשה זו, אלא דרשה אמיתית היא, וישראל הם שנהגו טהרה וקדושה לקבור נפלים או להשליכם לבור, והכותים סומכים על דרשה זו ואינם מוסיפים טהרה וקדושה אלא משאירים הנפלים בבית].

ומעתה כשם שלענין קבורה דורשים שמי שאינו בכלל נחלה אינו בכלל הסגת גבול, הוא הדין לענין איסור כלאים הנלמד מפסוק זה, שגם בו יש לדרוש שמי שאינו בכלל נחלה אינו בכלל איסור זה.

וכיון שהכהנים אין להם נחלה ולא נטלו חלק בארץ, אם כן אינם בכלל אזהרת איסור כלאים הנלמדת מ'לא תסיג', ולכן אין כהן לוקה עליה. [ומה שכתב שאנו פוסקים להלכה כדברי ההגהות מיימוניות, ראה במגן אברהם (שם) שהקשה על ההגהות מיימוניות, וכן בחזון איש (שם) כתב שנראה עיקר ההלכה, שיש חובה לקבור הנפלים].

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

הוראה לאיסור וראיה ממנהג לפסק הלכה

בגמרא, תניא אמר רבי אליעזר ברבי יוסי, דבר זה [באשה שהיתה פושטת את חלוקה ומתכסה בו בלילה, שכל מקום שנמצא בו כתם טמאה, מפני שהוא חוזר], הוריתי בעיר רומי לאיסור. וכשבאתי אצל חכמים שבדרום אמרו לי יפה הורית.

והנה בכתובות (ז.) הקשו איך שייך לשון הוראה באיסור, ופירש רש"י (ד"ה ומי איכא), שאיסור אינו נקרא הוראה, משום שכל אדם רשאי להחמיר, והאוסר אינו אוסר משום סמיכת דברים שסומך על סברתו או קבלתו לאיסור, שאפילו מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוסר, אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו, והיא הוראה. ומסקנת הגמרא שם שבכמה מקומות מצאנו לשון הוראה גם באיסור. והעירו בחסדי דוד (תוספתא נדה פ"ז ה"א) ובמהרש"ם (בשו"ת, ח"ח סי' רעח אות ה), שאף בסוגייתנו מוכח כן שלשון הוראה נאמר גם על הוראת איסור.

ובאגרות משה (שו"ת, או"ח ח"ה סי' לו אות ח) למד מנידון זה לענין הבאת ראיה ממנהג לפסק הלכה, כגון בענין מומר לשבת אם מותר לשתות את היין שנגע או שזה אסור משום סתם יינם, שבבית יוסף (יו"ד סי' קיט ד"ה כתב הרשב"א בתשובה) הביא מתשובת הרשב"א (ח"ז סי' קעט) שכתב בשם רבינו יונה שמומר לחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רז"ל הוא מין ויינו אסור כסתם יינם, והביאו הש"ך בנקודות הכסף (סי' קכד על הט"ז סק"ב), אבל בשו"ע לא הזכיר דין זה והש"ך לא הזכירו בספרו ש"ך, ומשמע שאין דבר זה מבורר להם לאיסור. אמנם המנהג הוא שלא לשתות יין שנגע בו ישראל מומר לחלל שבתות בפרהסיא. ויש לדון אם מתוך מנהג זה מוכח שכך ההלכה מעיקר הדין, או שמא אין לו אלא תוקף של מנהג ולא של הלכה. וכתב שכשם שאין שייכת הוראה לאיסור אלא להיתר, כיון שהאוסר יכול לאסור מצד הספק ולא משום שברור לו לאיסור, כמו כן אין להביא ראיה ממנהג להלכה אלא כשהמנהג הוא לקולא, שבדאי לא היו מקילים אם לא היה הדבר מבורר להיתר, אבל כשהמנהג הוא לחומרא אין מוכח ממנו שכך ההלכה מצד הדין, שהרי אפשר שנהגו להחמיר מצד הספק או לחומרא בעלמא, אף אם מעיקר הדין אין בו איסור. ומה שאמרו בגמרא שיש לפעמים לשון הוראה גם לאיסור, הוא במקום שבאמת היתה ההוראה באופן זה שהיה ברור לאוסר לאסור, אבל במנהג שאיננו יודעים אם התחילו לנהוג בו מצד ספק או משום שהיה ברור לאיסור, אין להביא ממנו ראיה להלכה.

ולכן ממה שנהגו להחמיר אין ראיה שאסור יינם של מחללי שבת, שאינו אלא משום שנהגו להחמיר, ולא משום שהלכה כן. וגם לא ידוע אם המנהג הוא לכו"ע או רק יראי שמים נוהגים לאסור בזה. וכתב שכיון שאין איסור זה מבורר, ויותר נוטה שלא נאסר מצד הדין אלא ממנהג, לא נהגו להחמיר גם שלא ליתן יין למחללי שבת עצמם, עיי"ש.

מכדי סיחון ועוג אחי הווי וכו' מאי שנא מעוג דקמסתי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתי וכו'

ומדקדק בספר חוט המשולש מאי תליא הקושיא במאי דאחי הווי. ונראה לי דבלאו דהווי אחי איכא למימר דעוג יותר גיבור היה מסיחון, ומשום הכי היה מפחד מעוג יותר, ולזה קאמר דאחי הווי בוודאי איש את אחיו יעזורו, ואם כן מאי שנא דלא מסתפי גם מסיחון דוודאי עוג יעזרו.

(אמרות ה' השלם)

מאי שנא מעוג דקמסתי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתי וכו' אר"ש בן יוחי מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברם העברי ואמר רבי יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול

בילקוט (רמז עב) אמר עוג מלך הבשן, אברהם זה קנאי הוא, עכשיו אני אומר לו שנשבה אחיו והוא יוצא למלחמה ונהרג ואני נוטל את שרה אשתו, א"ל הקב"ה שר פסיעותיך אתה נוטל שאתה מאריך ימים, ועל שחשבת להרוג את הצדיק חייך שאתה רואה אלף אלפים מבני ואין סופו של אותו רשע ליפול אלא בידם, שנאמר 'ויאמר ה' אלי אל תירא אותו כי בידך נתתי', ואיתא בגמרא דלהכי א"ל הקב"ה למשה רבינו ע"ה אל תירא אותו מפני שהיה מתירא ממנו שמא תעמוד לו זכות אברהם אבינו, חזינן מזה שמעשה טוב אף בלי כוונה, ואף בכונה רעה שהיא לא להציל נפשות אלא להרוג נפשות, כי הלא בלא נס מיוחד מדרך הטבע היה צריך להיות שאלה המלכים שנצחו חמשה מלכים והרגו את הרפאים חבריו של עוג יהרגו גם את אברהם עם שיי"ח אנשיו, והספק הצלה לא היתה אלא על לוט בשעה שכונת הרציחה היתה על אברהם אבינו ע"ה, והוא לא השתתף במעשה ההצלה כלל, אלא מסר הדברים כהווייתו, ומכל מקום היה בזה חיים של ד' מאות וחמשים שנה בכבוד ומלוכה, ואם לא היתה הכונה כל כך גרוע היה בזה גם עד כדי כך שיהיה משה רבינו ע"ה וכל ישראל מתיראים ממנו, ולא תהא זכותם מספקת לנצחו אף לבא לארץ ישראל, רצה לומר לא רק שהיו מתיראים ממנו, אלא שלבסוף לא ינצחוהו ולא יזכו לבא לארץ ישראל.

וכמו שמצינו באדום ועמון ומואב שלא יכלו ישראל לעבור דרכם, ובעמון מצינו עוד יותר שבשביל נמוס דרך ארץ שלא פרסמה שהוא מאב, זכו בניו שאף להתגרות בהם אי אפשר (רש"י בראשית יט לו), ואם כך באומות העולם שחסד לאומים חטאת, בישראל על אחת כמה וכמה כמה חיים ואוצרות הצלחה נצח יש בכל מעשה טוב, וכל שכן באלה שאדם אוכל פירותיהם גם בעולם הזה, אלא שאין לנו נביא שיכתוב גודל השכר כמו שכתבה התורה שכר עוג רק אליהו כותב, (עיין ילקוט רות רמז תר"ד) ועכשיו אדם עושה מצוה מי כותבה, אליהו ומלך המשיח והקב"ה חותם על ידיהם, ועיין נמי (ויק"ר לד ח), והנה בשביל זה, רצה לומר שבביל שאין לנו נביא לגלות גודל השכר דברים העומדים ברומו של עולם בני אדם מזלזלין בהם, ובשביל זה אין לא את הזריזות הנחוצה ולא השמחה בהמצוה, וכדאשכחן (ברכות ט): ברב ברונא שסמך גאולה לתפלה ולא פסק פומיה מחוכא כולא יומא, והנחוץ לאדם לסייר נכסיו ולמשמש בכיסו בכל יום, לדקדק במה שיש לו דוגמת ר' ברונא שזכר כל היום מעשהו הטוב שעשה, ולמוד המוסר נחוץ לא רק לדעת מה חסר, אלא להתחשב ולמנות מה קיים מן חובותיו.

(מאמרי רבי ראובן, בראשית מאמר ג')

הגמרא החדשה של 'עוז והדר' ללומדי הדף היומי

לומדים ומסיימים
"משניות פאה מבוארות"
מצורפות למסכת ברכות
כתקנת גדולי ישראל זצ"ל

כולל שינון התלמוד

ועכשיו
במבצע ענק
ומיוחד

ללומדי הדף היומי
בבתי כנסת ובשיעורים
רוכשים 10 גמרות דף היומי
ומקבלים את הספר
'טבלאות וסיכומים'
במתנה

'לומדים וזוכרים'

מתחילים
את הש"ס

מוקד הזמנות 1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות